

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืน ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Promoting Community Participation in Sustainable Coastal Fisheries of Prachuap Khiri Khan Province

ณัฐกร สุวรรณธาดา¹, ณัฐวัฒน์ สิริพรวิทย์², สติติย์ นียมญาตี³ และ กมลพร กัลยาณมิตร⁴
Natakorn Suwanthada¹, Nuttawat Siripornwut², Satit Niyomyah³ and Kamolporn Kalyanamitra⁴

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานครบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author, Email: zuezoo9393@gmail.com

Received: 2024-4-8; Revised: 2024-10-19; Accepted: 2024-10-28

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2) ศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (3) หาแนวทางกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 26 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้เกี่ยวข้องภาคเอกชน จำนวน 11 ท่าน กลุ่มผู้เกี่ยวข้องภาครัฐ จำนวน 8 ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการการจัดระเบียบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการบำรุงรักษา ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟูทรัพยากร และด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนมีการทำมกระทำกรใด ๆ ในที่จับสัตว์น้ำที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การวางซั้งกอ ธนาครปูม้า และการควบคุมเฝ้าระวังการทำประมงผิดกฎหมาย (2) องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมทุกด้าน และ (3) แนวทางกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าความยั่งยืนของทรัพยากรประมงอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงในการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมและการบำรุงรักษา ดูแลอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรหน้าบ้าน และโครงการต่าง ๆ จากการสนับสนุนของรัฐและเอกชน ดังนั้นการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืน

Abstract

This research aimed to (1) study the conditions of community participation in sustainable coastal fisheries in Prachuap Khiri Khan Province, (2) investigate the components of the community participation in sustainable coastal fisheries in Prachuap Khiri Khan Province, and (3) seek guidelines for use in formulating policies to promote the community participation in sustainable coastal fisheries in Prachuap Khiri Khan Province. The research was qualitative in nature. 26 key informants were purposively selected for in-depth interviews; the key informants were comprised of three groups of people, namely a group of 11 people belonged to the private sector, a group of 8 people belonged to the public sector, and a group of seven people were experts; the research procedure comprised two steps: documentary study and in-depth interview, the collected data were analyzed by organizing and analyzing in line with the research objectives.

The research findings were: (1) the condition of community participation in sustainable coastal fisheries in Prachuap Khiri Khan Province comprised four areas: maintenance, conservation, resource rehabilitation and sustainable use of resources, it was noteworthy that the nature of community participation included prohibition against any action in the aquatic animal holding area that might adversely affect aquatic animal resource; creation of aquatic conservation zones; releasing aquatic species; laying down coral reefs, establishing blue swimming crab banks; and controlling as well as guarding against illegal fishing. (2) Concerning the components of community participation in sustainable coastal fisheries in Prachuap Khiri Khan Province, they encompassed four areas: participation in decision making, participation in operations, participation in reaping benefits, and participation in evaluation. Concerning the seeking of guidelines for use in formulating policies to promote the community participation in sustainable coastal fishing, it was found that the sustainability of fisheries resources was bared on the participation of fishing communities with regard to the proper use and maintenance, conservation, restoration of home resources, and various projects supported by the public and private sectors. Therefore, formulating policies to promote coastal fisheries must be focused on the promotion of the community members to take part in all relevant activities.

Keywords: Promoting, Community Participation, Sustainable Coastal Fisheries

บทนำ

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564 นโยบายที่ 6 ปกป้องรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล สร้างความสมดุลและยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยผลักดันประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทะเล สนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และสนับสนุนสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตน และพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการกับมลพิษที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้มีและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลอย่างเคร่งครัด (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2558)

การทำประมงอย่างยั่งยืน (Sustainable Fisheries) ตามคำนิยามของสภาพิทักษ์ทะเล หรือ Marine Stewardship Council : MSC (2017) หมายถึง การทำประมงในระดับที่สามารถควบคุมรักษาปริมาณสัตว์น้ำในท้องทะเลให้มีจับได้อย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศในทะเล สภาพิทักษ์ทะเลเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ให้การรับรองมาตรฐานสินค้าประมงที่ผลิตอย่างยั่งยืน (Certified Sustainable Seafood) ตั้งแต่ขั้นตอนการจับสัตว์น้ำจนถึงผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายก่อนจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค โดยให้ความสำคัญต่อหลักการรักษาทรัพยากรทางทะเล สนับสนุนการทำประมงอย่างยั่งยืน ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และบริหารจัดการประมงอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสนับสนุนการตรวจมาตรฐานให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่สามารถแสดงข้อมูลรายงานทางวิทยาศาสตร์ที่ยืนยันความยั่งยืนในการทำประมงของประเทศตน (ณัฐริยา เกียรติไพบูลย์, 2560)

“ระเบียบว่าด้วยการขอและการออกใบรับรองมาตรฐานการทำประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืนและการแปรรูปสินค้าประมงพื้นบ้าน พ.ศ. 2563” (กรมประมง, 2563) โดยระเบียบฯ นี้เริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ต.ค. 2563 เป็นต้นมา ระเบียบฯ ระบุว่า เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดการ บำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรสัตว์น้ำภายในที่จับสัตว์น้ำในทะเล การทำประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืน และการแปรรูปสินค้าประมงพื้นบ้านให้มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค “การทำประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืน” ที่จะได้รับการรับรอง ต้องเป็นการทำประมงโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ของชุมชน ใช้เรือประมงที่มีขนาดไม่ถึงสิบตันกรอส จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีชายฝั่งทะเลยาว 246.83 กม. ชาวประมงชายฝั่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ทำประมงตลอดทั้งปีเพราะเป็นรายได้หลักของครอบครัว เนื่องจากชาวประมงส่วนใหญ่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม รูปแบบเป็นการทำประมงขนาดเล็ก ใช้เรือหางยาวขนาดความยาว 6-10 เมตร น้ำหนักบรรทุกน้อยกว่า 5 ตันกรอส ชาวประมงมีการใช้เครื่องมือทำการประมง 2-3 เครื่องมือในรอบปี ทั้งนี้ขึ้นกับลักษณะประชากรสัตว์น้ำที่เข้ามาอาศัยในแหล่งทำการประมงประกอบด้วย อวนจมปู อวนกุ้งสามชั้น และอวนลอยปลาเห็ดโคน ปลากระบอก แต่จะมีเครื่องมือที่กำหนดขนาดตาอวนตามพระราชกำหนดการประมง พุทธศักราช 2558 และที่แก้ไขเพิ่มเติม การดำรงชีพอย่างยั่งยืน ของชาวประมงชายฝั่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีวิถีการดำรงชีวิตในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมง ที่พึ่งพิงทรัพยากรประมงชายฝั่งเป็นหลักและการมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันดูแล และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์และป้องกันปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรประมงที่เป็นทรัพย์สินร่วม รวมถึงสถานการณ์ปัญหา และความเปราะบาง อันเนื่องมาจากวิถีการทำประมงที่ไม่สามารถพยากรณ์ว่าจะมีโอกาสในการได้สัตว์น้ำหรือไม่ ภายใต้ความเปราะบาง คือ การไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หรือไม่มีทางเลือก หากตกอยู่ในความเสี่ยงนั้น โดยเฉพาะมิติที่เกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีแนวโน้มลดลงเป็นปัญหาหลักที่ทำให้รายได้ลดลงเพื่อลดปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำ คือการให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ และสร้างระบบการจัดการประมงชายฝั่งด้วยชาวประมงพื้นบ้านเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืนเช่น การตั้งกลุ่มธนาคารปูม้า และมีการตั้งกฎกติการ่วมกัน การห้ามทำประมงลอบปูม้า อวนจมปูที่ใช้ต้องมีตาอวน 4 นิ้ว การสร้างความร่วมมือในการบริจาคแม่ปูไข่นอกกระดองให้กับธนาคารปูม้า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ เพียงอย่างเดียวจะทำให้เกิดความเสี่ยงสูง ดังนั้นชาวประมงจึงส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์อื่น ๆ เพื่อให้ทรัพยากรหน้าบ้านเกิดความสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทิ้งขี้ การสร้างบ้านปลา การอนุรักษ์ป่าชายเลนและสร้างจิตสำนึกในกับเยาวชนในท้องถิ่นให้รู้จักบ้านเกิด เป็นต้น สำหรับมิติทางสังคมที่กำหนดให้ชุมชนจัดตั้งองค์กรประมงท้องถิ่น (กรมประมง, 2557) และ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ตอบทบทวนหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อม แม้ปัจจุบันความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ยังเป็นช่องว่างอยู่บ้าง แต่สิ่งที่

เห็นชัดเจน คือ ชาวประมงพร้อมจะเข้าไปร่วมขับเคลื่อนและดูแลรักษา พื้นฟูทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องรอนงบประมาณของรัฐอย่างที่เคยเกิดขึ้นในอดีต แนวทางหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนทุนทางสังคมของชาวประมงพื้นบ้านให้มีความเข้มแข็ง คือ การร่วมกันกระตุ้นหรือผลักดันให้ทุกคนรับรู้ทั้งหลักคิดและการทำงานร่วมกัน การเสริมสร้างผู้นำในชุมชน การสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้น ได้โดยยึดหลักทรัพยากรเป็นหลักมากกว่ายึดประโยชน์แห่งตน ข้อจำกัดที่ชาวประมงกังวลใจ คือ ความเปราะบางของวิถีการดำรงชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติที่มีความไม่แน่นอนเพิ่มมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม แต่หากชุมชนรับรู้และเริ่มค้นหาทางเลือกในการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นให้กับอาชีพชาวประมง จะส่งผลให้การดำรงชีพของชาวประมงยั่งยืนและเกิดประสิทธิภาพต่อไป (จิราภรณ์ ไตรศักดิ์, 2563)

จากความสำคัญข้างต้น และจากการศึกษาเอกสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัญหาอุปสรรค และความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเพื่อหาแนวโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อหาแนวทางการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร (2562) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชน ที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง

จาตุร อภิชาติบุตร (2561) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงหรือทางอ้อม

พรเทพ นามกร (2562) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการพัฒนาองค์กร ทั้งที่ร่วมตัดสินใจในร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ/ ปฏิบัติการ และร่วมติดตามและประเมินผลจากการพัฒนา

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อประชาชนทั้งในทางตรงหรือทางอ้อมในทุกขั้นตอน โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการประเมินผล

องค์ประกอบการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามทัศนะของ Creighton ได้เสนอแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 3 ชั้น คือ 1) การวิเคราะห์การตัดสินใจ 2) การวางแผนกระบวนการ และ 3) การปฏิบัติตามแผน (Creighton, 2005)

Cohen & Uphoff (1981) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

Rifkin (1986) ได้แสดงความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ มี 5 ระดับ คือ 1) ประชาชนเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการ 2) ประชาชนเข้าร่วมดำเนินโครงการ 3) ประชาชนเข้าร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการ 4) ประชาชนเข้าร่วมในการควบคุม และประเมินโครงการ และ 5) ประชาชนเข้าร่วมในการคิดและวางแผนโครงการ

สรุปได้ว่าองค์ประกอบหรือลักษณะการมีส่วนร่วมประกอบด้วยกิจกรรมใหญ่ ๆ 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แนวคิดเกี่ยวกับการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรประมง หมายถึง การดำเนินการอย่างมีขั้นตอนในการจัดการรักษาเขตเศรษฐกิจใช้ทรัพยากรประมง และสงวนอนุรักษ์ทรัพยากรประมงให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคงอยู่อย่างยั่งยืน (จิราภรณ์ ไตรศักดิ์, 2563) ซึ่งการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งเป็นแนวทางสำคัญประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศ ทั้งในด้านการผลิตอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์ที่มีคุณภาพสูงให้แก่คนไทย สร้างงานให้แก่ชาวชนบทที่อยู่ในบริเวณชายฝั่งและการผลิตสินค้าสำหรับการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และผลจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการประมงที่มีการใช้เครื่องมือประมงหลายประเภทที่ทันสมัยและวิธีการทำประมงที่มุ่งเน้นปริมาณการจับสัตว์น้ำ โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของระบบนิเวศของทรัพยากรสัตว์น้ำ ทำให้ปริมาณของทรัพยากรสัตว์ลดลงเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากถูกจับมาใช้จนเกินการผลิตตามธรรมชาติอย่างไม่คุ้มค่าทำให้การประกอบอาชีพประมงชายฝั่งไม่สามารถจับสัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่งได้อย่างยั่งยืน ซึ่งอาจนำไปสู่ผลกระทบต่อการทำประมงชายฝั่ง เช่น รายได้ การจ้างงาน รวมทั้งวิถีชีวิตของชุมชนประมงชายฝั่ง (กรมประมง, 2557) ส่วน

จากการทบทวนวรรณกรรมจากนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ว่าการดำเนินการเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อส่งเสริมการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมนั้น ควรเกิดจากการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานด้านการประมงที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน ประชาชนในชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องมีคุณภาพชีวิตที่เข้มแข็งดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 26 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยคัดเลือกแบบเจาะจง มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องภาคเอกชน จำนวน 11 ท่าน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องภาครัฐ จำนวน 8 ท่าน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน

ขอบเขตการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1) สภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบำรุงรักษา ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟู และด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2) องค์ประกอบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3) ศึกษาแนวทางกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องของภาคเอกชน จำนวน 11 ท่าน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องภาครัฐ จำนวน 8 ท่าน เกี่ยวกับสภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และองค์ประกอบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ฉบับที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน เพื่อหาแนวทางกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 26 คน จากทั้ง 3 กลุ่ม มาจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดระเบียบข้อมูล และนำเสนอข้อมูลด้วยประกอบการสรุปผลด้วยการพรรณนาผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1) สภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถสรุปได้ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการบำรุงรักษา “ควรมีการสังเกตดูสภาพน้ำทะเล หากมีสภาพผิดปกติ ควรมีดำเนินการประสานเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาตรวจสอบข้อเท็จจริง” (กลุ่มที่ 1) “ไม่ทิ้งขยะ เศษอาหาร ถุงพลาสติกลงในทะเล หรือบริเวณริมชายฝั่งทะเล รวมถึงไม่ปล่อยน้ำเสียลงทะเล หรือน้ำที่มีคราบน้ำมันปนเปื้อน หรือสารพิษที่อาจทำให้สัตว์น้ำได้รับสารพิษและเสียชีวิตได้” (กลุ่มที่ 2)

ด้านการอนุรักษ์ “การมีส่วนร่วมในการกำหนดและการใช้มาตรการการอนุรักษ์โดยชาวประมงส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมไม่จับสัตว์น้ำวัยอ่อน ไม่ทำประมงผิดกฎหมาย และมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลการกระทำผิดกฎหมายและแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าดำเนินการ” (กลุ่มที่ 1) “การใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำตามที่มีข้อตกลงกันไว้โดยไม่ทำผิดกฎหมาย และว่ากล่าวตักเตือนคนอื่นๆ ให้ความร่วมมือไม่จับสัตว์น้ำในพื้นที่แหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำรวมทั้งการจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล” (กลุ่มที่ 2)

ด้านการฟื้นฟูทรัพยากร “มีส่วนร่วมในการปล่อยลูกพันธุ์ปูม้าเพื่อคืนปูม้าสู่ท้องทะเล สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับท้องทะเล เพิ่มปริมาณปูม้าในทะเลไทย เป็นการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล การสร้างบ้านปลา

ประเภทซั้งกอ เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายปี เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็ก ” (กลุ่มที่ 1) “จะต้องให้ความสำคัญในด้านการอนุรักษ์และการแก้ไขความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งไปพร้อม ๆ ทำ “ซั้งเชือก” ขึ้นหรือหล้าทะเลพื้นบ้าน สร้างแหล่งอาหารที่อยู่อาศัย เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่อดีต” (กลุ่มที่ 2)

ด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน “มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการปัญหา และเสนอแนวทางเพื่อชุมชนสามารถที่จะทำประมงและยังคงไว้ซึ่งทรัพยากรทางทะเลได้อย่างมั่นคง ชาวประมงมีความตระหนักและห่วงแหนช่วยกันดูแลและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศหน้าบ้าน อันก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องถิ่น” (กลุ่มที่ 1) “การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนการควบคุมและดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งและการจับสัตว์น้ำในหมู่ชาวประมงชายฝั่งด้วยกัน” (กลุ่มที่ 2)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์สามารถสรุปสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในแต่ละด้านได้ดังนี้

ด้านการบำรุงรักษา ควรมีการสังเกตดูสภาพน้ำทะเล หากมีสภาพผิดปกติ ควรมีดำเนินการประสานเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาตรวจสอบข้อเท็จจริง ไม่ทิ้งขยะ เศษอาหาร วัสดุพลาสติกลงในทะเล หรือบริเวณริมชายฝั่งทะเล รวมถึงไม่ปล่อยน้ำเสียลงทะเล หรือน้ำที่มีคราบน้ำมันปนเปื้อน หรือสารพิษที่อาจทำให้สัตว์น้ำได้รับสารพิษและเสียชีวิตได้

ด้านการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมในการกำหนดและการใช้มาตรการการอนุรักษ์โดยชาวประมงส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมไม่จับสัตว์น้ำวัยอ่อน ไม่ทำประมงผิดกฎหมาย และมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลการกระทำผิดกฎหมายและแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าดำเนินการ การใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำตามที่มีข้อตกลงกันไว้โดยไม่ทำผิดกฎหมาย และว่ากล่าวตักเตือนคนอื่น ๆ ให้ความร่วมมือไม่จับสัตว์น้ำในพื้นที่แหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำรวมทั้งการจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล

ด้านการฟื้นฟูทรัพยากร มีส่วนร่วมในการปล่อยลูกพันธุ์ปูม้าเพื่อคืนปูม้าสู่ท้องทะเล สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับท้องทะเล เพิ่มปริมาณปูม้าในทะเลไทย เป็นการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล การสร้างบ้านปลาประเภทซั้งกอ เป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายปี เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็ก จะต้องให้ความสำคัญในด้านการอนุรักษ์และการแก้ไขความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งไปพร้อม ๆ ทำ “ซั้งเชือก” ขึ้นหรือหล้าทะเลพื้นบ้าน สร้างแหล่งอาหารที่อยู่อาศัย เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่อดีต

ด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการปัญหา และเสนอแนวทางเพื่อชุมชนสามารถที่จะทำประมงและยังคงไว้ซึ่งทรัพยากรทางทะเลได้อย่างมั่นคง ชาวประมงมีความตระหนักและห่วงแหนช่วยกันดูแลและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศหน้าบ้าน อันก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องถิ่น การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนการควบคุมและดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งและการจับสัตว์น้ำในหมู่ชาวประมงชายฝั่งด้วยกัน

2) องค์ประกอบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละด้าน พบว่า

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้อำนาจการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน การให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันตัดสินใจ” (กลุ่มที่ 1) “มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัเขตประมงชายฝั่งในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ มีการแสดงความคิดเห็น ลงคะแนนเสียงอย่างเป็นประชาธิปไตย มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการปัญหา และเสนอแนวทางเพื่อชุมชนสามารถที่จะทำประมงและยังคงไว้ซึ่งทรัพยากรทางทะเลได้อย่างมั่นคง” (กลุ่มที่ 2)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน “มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยจะมุ่งเน้นด้านการฟื้นฟูและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับแหล่ง น้ำและบริเวณที่เป็นแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ ของสัตว์น้ำ ต้องการ

มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำประมงอย่างมีส่วนร่วม” (กลุ่มที่ 1) “มีส่วนร่วมในการลงแรงทำกิจกรรมต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน ต้องการให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามมติการตัดสินใจของชุมชน” (กลุ่มที่ 2)

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ “ชาวประมงจะได้รับผลประโยชน์จากการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน เนื่องจากท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นจากการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของชุมชน หรือกลุ่ม องค์กรที่จัดตั้งขึ้น ที่เพิ่มระเบียบ กติกาให้กับชาวประมงที่เป็นสมาชิก” (กลุ่มที่ 1) “เพื่อผลประโยชน์ที่ยั่งยืนของการทำประมงชายฝั่ง มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมหรือโครงการฯ ที่เกิดขึ้นในชุมชน” (กลุ่มที่ 2)

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล “ชาวประมงที่ออกไปทำการประมงสามารถประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืน โดยวัดจากปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละครั้งที่ออกทำการประมง รวมไปถึงขนาดของสัตว์น้ำที่จับได้ก่อนและหลังการทำกิจกรรมการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน มีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาทำกิจกรรมหรือโครงการฯ ในชุมชน” (กลุ่มที่ 1) “มีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการฯ ในชุมชนสม่ำเสมอ มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลการดำเนินกิจกรรมหรือผลงานที่เกิดขึ้นแก่หน่วยงานต่าง ๆ การติดตามการดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง การติดตามประเมินผลการล้ากลับใช้เครื่องมือประมงที่ผิดประเภทและผิดกฎหมาย” (กลุ่มที่ 2)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปผลองค์ประกอบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน การให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขตประมงชายฝั่งในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ มีการแสดงความคิดเห็น ลงคะแนนเสียงอย่างเป็นทางการเป็นประจำ มีการประชุมเพื่อจัดการปัญหา และเสนอแนวทางเพื่อชุมชนสามารถที่จะทำประมงและยังคงไว้ซึ่งทรัพยากรทางทะเลได้อย่างมั่นคง

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยจะมุ่งเน้นด้านการฟื้นฟูและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับแหล่ง น้ำและบริเวณที่เป็นแหล่งกิจกรรมต่าง ๆ ของสัตว์น้ำ ต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำประมงอย่างมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการลงแรงทำกิจกรรมต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน ต้องการให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามมติการตัดสินใจของชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ชาวประมงจะได้รับผลประโยชน์จากการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน เนื่องจากท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นจากการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของชุมชน หรือกลุ่ม องค์กรที่จัดตั้งขึ้น ที่เพิ่มระเบียบ กติกาให้กับชาวประมงที่เป็นสมาชิก เพื่อผลประโยชน์ที่ยั่งยืนของการทำประมงชายฝั่ง มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมหรือโครงการฯ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ชาวประมงที่ออกไปทำการประมงสามารถประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืน โดยวัดจากปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละครั้งที่ออกทำการประมง รวมไปถึงขนาดของสัตว์น้ำที่จับได้ก่อนและหลังการทำกิจกรรมการทำประมงชายฝั่งอย่างยั่งยืน มีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาทำกิจกรรมหรือโครงการฯ ในชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการฯ ในชุมชนสม่ำเสมอ มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลการดำเนิน

กิจกรรมหรือผลงานที่เกิดขึ้นแก่หน่วยงานต่าง ๆ การติดตามการดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง การติดตามประเมินผลการลึกลงใช้เครื่องมือประมงที่ผิดประเภทและผิดกฎหมาย

3) แนวทางการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 3 มีผลดังนี้

การบำรุงรักษาทรัพยากรประมงทะเลชายฝั่งเชิงระบบนิเวศ ปลุกจิตสำนึกการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ เอกชนและประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงบำรุง รักษาในระยะยาว

การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล โดยส่งเสริมให้ชาวประมงหยุดจับสัตว์น้ำวัยอ่อนขึ้นมาจำหน่ายหรือบริโภค ส่งเสริมให้ชุมชนกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยใช้กติกาของชุมชน ให้ความรู้ด้านกฎหมายและการใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมายในเขตทะเลชายฝั่ง

การฟื้นฟูทรัพยากรประมงทะเลชายฝั่ง โดยจัดสร้างปะการังเทียม เพื่อเป็นการฟื้นฟูแหล่งประมงบริเวณชายฝั่งให้มีความเหมาะสม เหมาะสมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ส่งเสริมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ทดแทนทรัพยากรสัตว์น้ำที่ถูกใช้ประโยชน์ให้สามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการธนาคารปูม้า

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน โดยองค์กรฯ ที่เข้าร่วมโครงการกับกรมประมง จะได้รับเงินสนับสนุนเพื่อให้ชุมชนนำไปทำกิจกรรมที่ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนฯ มีความอุดมสมบูรณ์ และสามารถใช้นโยบายจากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืนสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองโดยการทำให้ทรัพยากรประมงเพิ่มขึ้น

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนในการกำหนดมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงทะเลชายฝั่งด้านต่าง ๆ โดยใช้กลไกคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ในการออกมาตรการตามความต้องการของชุมชนผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำร่วมกัน โดยใช้มติเสียงส่วนใหญ่

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนตามภารกิจของกรมประมงในพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เกี่ยวข้องกับประมงทะเลชายฝั่งโดยอาศัยองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น เช่น กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กิจกรรมเก็บขยะบริเวณชายหาด กิจกรรมจัดทำซั้งกอเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของชุมชนเป็นศูนย์รวม โดยชาวประมงในชุมชนได้ประโยชน์ร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม องค์กรโดยมีระเบียบ กติกาให้กับชาวประมงที่เป็นสมาชิกเพื่อรับผลประโยชน์ที่ยั่งยืนของการทำประมงชายฝั่ง มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาศักยภาพของตนเองจากการร่วมทำกิจกรรมในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการใช้งบประมาณที่กรมประมงจัดสรรให้กับจังหวัดฯ และการนำงบประมาณของรัฐให้กับชุมชนรวมทั้งติดตามประเมินผล เช่น การจัดสร้างปะการังเทียม การให้เงินอุดหนุนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น

จากผลการสัมภาษณ์สามารถสรุปแนวทางการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ได้ว่าความยั่งยืนของทรัพยากรประมงอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงในการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมและการบำรุงรักษา ดูแลอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรหน้าบ้าน และโครงการต่าง ๆ จากการสนับสนุนของรัฐและเอกชน แนวทางการกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีแนวทางดังนี้

1. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรฯ ในการบำรุงรักษาทรัพยากรประมงทะเลชายฝั่งทะเลเชิงระบบนิเวศ ปกป้องจิตสำนึกการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน
2. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล โดยส่งเสริมให้ชาวประมงหยุดจับสัตว์น้ำวัยอ่อน กำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และการใช้เครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมายในเขตทะเลชายฝั่ง โดยใช้กติกาของชุมชน
3. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการฟื้นฟูทรัพยากรประมงชายฝั่งทะเล การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ทดแทนทรัพยากรสัตว์น้ำที่ถูกใช้ประโยชน์ ให้สามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน
4. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วมกัน
5. กำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนในการกำหนดมาตรการ โดยใช้กลไกคณะกรรมการประมงชุมชนในการออกมาตรการ ตามความต้องการของชุมชน ผ่านขบวนการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำร่วมกัน
6. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนตามภารกิจของกรมประมงในพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับประมงทะเลชายฝั่งโดยอาศัยองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น
7. กำหนดนโยบายการส่งเสริมในการรับผลประโยชน์ของชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยชาวประมงในชุมชนได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรมีระเบียบ กติกาให้กับชาวประมงที่เป็นสมาชิก
8. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบการใช้งบประมาณกรมประมงจัดสรรให้กับจังหวัด และงบประมาณของรัฐที่ให้กับชุมชน

อภิปรายผล

จากข้อสรุปผลการศึกษาศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน 4 ด้าน คือ ด้านการบำรุงรักษา ด้านการอนุรักษ์ ด้านการฟื้นฟูทรัพยากร และด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนมีการห้ามกระทำการใด ๆ ในที่จับสัตว์น้ำที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การวางซั้งกอ ธนาคารปูม่า และการควบคุมเฝ้าระวังการทำการประมงผิดกฎหมาย สอดคล้องกับ สุวารี นิลจันทร์ (2561) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโหล อำเภอลำสนวน จังหวัดชุมพร การดำเนินงานของกลุ่ม มีการดำเนินงานตามแผนงาน จำนวน 7 แผนงาน ได้แก่ การจัดทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การวางซั้งกอ ธนาคารปูม่า การปลูกป่าชายเลน การเลี้ยงหอยแมลงภู่ และการควบคุมเฝ้าระวังการทำการประมงผิดกฎหมาย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและมีความต่อเนื่อง

องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความต้องการมีส่วนร่วมทุกด้าน สอดคล้องกับ สมบัติ นามบุรี (2562) ศึกษาเรื่อง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์ พบว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน

การดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

แนวทางกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่พบว่าความยั่งยืนของทรัพยากรประมงอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงในการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมและการบำรุงรักษา ดูแลอนุรักษ์ พื้นฟู ทรัพยากร หน้าบ้าน และโครงการต่างๆ จากการสนับสนุนของรัฐและเอกชน สอดคล้องกับ กิจจา ศรีนวล (2562) ศึกษาเรื่อง การบริหารร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนของธนาคารปู อ.ปะทิว จ.ชุมพร พบว่า แนวทางในการบริหารงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนของธนาคารปู อ.ปะทิว จ.ชุมพร การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรักผูกพันต่อโครงการนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ให้ชุมชนใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยให้ชุมชนปฏิบัติตามข้อตกลงที่ทำไว้
2. ให้ชุมชนร่วมบำรุงรักษา ดูแลอนุรักษ์ ทรัพยากรประมง จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของมีความรักผูกพันต่อโครงการนั้น ๆ และเห็นคุณค่า พร้อมทั้งจะดูแลรักษา
3. ให้ชุมชนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากร ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

4. กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ภาครัฐหรือเอกชนสนับสนุน ต้องเป็นไปตามความต้องการของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. ควรศึกษาความพึงพอใจของชุมชนในการมีส่วนร่วมการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ควรศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและยอมรับของชาวประมงพื้นบ้านในการเข้ามาสู่ระบบ การจัดการประมงร่วมกันโดยชุมชน
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดอื่น ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำประมงชายฝั่งแบบยั่งยืนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. (2557). *โครงการพัฒนาตามแผนแม่บทการจัดการประมงทะเลไทย ปี 2557*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล.
- กรมประมง. (2563). *ระเบียบว่าด้วยการขอและการออกใบรับรองมาตรฐานการทำประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืน และการแปรรูปสินค้าประมงพื้นบ้าน พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ: กรมประมง.
- กิจจา ศรีนวล. (2562). *การบริหารร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนของธนาคารปู อ.ปะทิว จ.ชุมพร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จาตุร อภิชาติบุตร. (2561). *หลักประชาธิปไตย : การมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

- จิราภรณ์ ไตรศักดิ์. (2563). *การจัดการประมง คำตอบที่ไม่รอคำถาม*. ค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <http://www.konseo.com/page1552>
- ณัฐริยา เกียรติไพบูลย์. (2560). *เป้าหมายการพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืนของไทยภายใต้วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน พ.ศ. 2573*. ค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.fisheries.go.th/strategy/UserFiles/files/27-11-60.pdf>
- พรเทพ นามกร. (2562). *องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดจันทบุรี (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. ค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2567, จาก https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/002_การมีส่วนร่วมฯ.pdf
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2558). *นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564*. ค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <http://www.nsc.go.th/Download1/policy58.pdf>
- สุวารี นิลจันทร์. (2561). *การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง: กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์อ่าวทองโข อำเภอลำสนวน จังหวัดชุมพร. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 1881-1896.*
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1981). Participation's place in rural development: seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213-235.
- Creighton, J. L. (2005). *The Public participation handbook: making better decisions through citizen involvement*. San Francisco: Jossey Bass.
- Rifkin, S. B. (1986). Lessons from community participation in health programmes. *Health Policy and Planning*, 1(3), 240-249.